

Peter Flynn paszomántos zöld zubbonyban, struccotlas puhakalapban, oldalán díszkarddal indul a fáklyásmenetre, ahová Jack Ciitheroe félkatonai egyenruhában. Peter munkás, az Erdészek Rendjének tagja, Jack kőműves, a Polgárhadsereg hadnagya. A fáklyásmenetet nagygyűlés követi, húségeskűvel; honfidaloktól hangos az éves zárándoklat is, melynek végén ki-ki babérlevelet tép a nemzeti mártír százhusz éve megszentelt sírjáról.

A következő nagygyűlés szónoka így harsog: „A vérontás megtisztít, a vérontás megszentel, s egy nemzet, mely iszonyattal gondol rá, a férfiasságáról mond le... Ha a háború megérkezik Írországra, az országnak úgy kell üdvözölnie, mint az Isten angyalát!” Minderre a hallgatóság lelkesen issza a whiskyt, a félkatonai szervezetek tisztjei pedig ünnepélyesen vállalják a börtönt, a sebeket, a halált hazájuk függetlenségéért.

Aztán komolyra fordul a bohózat: Jack és társai ostobán, szervezetlenül elindítják a fölkelést, és hősieen belebuknak; elnyerik a börtönt, a sebeket, a halált; a szónok is hóhérekre jut eszméiért.

Sean O'Casey Az eke és a csillag című abszurd tragédiáját G. B. Shaw magyarázza: „Nem ülhet nagyobb átok nemzeten, mint a nemzeti mozgalom, mely pusztán egy természetes funkció elfojtásának gyötrelmes tünete. Egyetlen épeszű ír sem óhajtja jobban a nacionalizmust, mint a törött karú, hogy a karját sínbe rakják. Az egészséges nemzet éppoly kevésbé van tudatában nemzet mivoltának, mint az egészséges ember csontjai épségének. De ha egy nemzet nemzet mivoltát megtörik, képtelen lesz másra gondolni, mint hogy azt helyreállítsa” (A Smaragd sziget előszavából).

Hazaszeretetem mindig szeretet volt, tehát egészséges csontozatú. Szerettem és szeretem a Wekerle-telepet, ahol felnőttem, az önerőből épített társasházat, ahol feleségemmel a gyerekeinket neveltük, a magyar hegyeket a Plistól a Bükkig, ahol turistáskodtunk, a Balatont, a Velencei-tavat, ahol nyaraltunk, a hangjáték-stúdiókat és a színházakat, ahol dolgoztam. Szeretem anyanyelvemet, költészetünket, szeretem a magyar zenét, az archaikus népdaloktól Bartókig... Ez az én édes hazám, kiben örömem telik.

Persze könnyű a dolgom. Mert milyen nemzet mivolt jutott a magyaroknak – honfitársaimnak – Ceauşescu alatt? (Husák vagy Brezsnyev alatt? Viszont a Tito-féle Vajdaságban voltak jó, legalábbis a magyarországinál jobb éveik – éveink.)

Mihez folyamodtak honfitársaim a csonttörő időkben? Védtek a magyarságból mindent, amit védeni tudtak. Tágították az engedélyezett látszat-jogok szűk terepét. Tanítottak, ahol csak lehetett. És alkottak irodalmat, zenét, képzőművészetet; működtettek lapot, folyóiratot, színházat. A szellem eszközeivel, módszereivel, olykor nyíltan, olykor csavaros ésszel. Mindenesetre nem öltöttek díszmagyart, nem esküdöztek a haza üdvére, nem szerveztek félkatonai alakulatokat.

Magyarország husz-egynéhány éve minden elképzelhető kritérium szerint független. A hazaszeretetből csak a szeretet hiányzik.